

'56-OS EMLÉKHELYEK KERÜLETÜNKBEN

ÍRTA: Németh Gábor

*Csak egy fényképet tudsz mutatni róla,
hol úgy őrzik a fényt a nagy diófa
levelecskéi, mint a harmatot.
A képen áll az Idő, csak a lelkünk
borzong a szélről, ami róla eltűnt.
– Dalolom azt, ami nyomot hagyott.*

Gérecz Attila: Sorsod művészete (részlet)¹

Magyarország, a magyar nemzet legfiatalabb és egyes felmérések szerint legközömbösebben felfogott nemzeti ünnepének kerületünkben található emlékhelyeit vesszük számba az alábbi írásban.

Kevés kivétellel leginkább a kerületi önkormányzat által, vagy más szervezet melletti részvételével állították, emelték, helyezték el a méltó megemlékezés, tiszteletteljes főhajtás mementóit. Ezek közül szinte mind Rákospalota területén található – egy van Pestújhelyen, Újpalotán még egy sincs. (Talán a városrész „fiatal” volta ennek a magyarázata és ok is, de a közösségi emlékezet és tisztelet ezen a „gáton” túllendíthetné Újpalotát.)

Kronológiailag vizsgálva a legelsőnél máris gondban érezheti magát a kérdéssel foglalkozó: 1990–2004 között a „központi”, önkormányzati megemlékezések, ünnepségek kizárólag a Karácsony Benő parkban voltak. Ugyanakkor az a kopjafa, amelyiknél mindezek történtek nem az 1956-os forradalom és szabadságharc emlékére, tiszteletére állítottatott: 1990. május 9., tehát a „Győzelem napja”, a II. világháború európai küzdelmeit lezáró fegyverszünet volt az az apropó, aminek kapcsán elhelyezték a téren. Erről árulkodik a vésett felirat is a kopjafa egyik lapján.

Ebből derül ki az is, hogy 1990. május 9-re készült az „Áldozatokért”, állíttatta a XV. ker. Tanács V.B. 2004-től az október 23-án felavatott, kizárólag az 56-os forradalom és szabadságharc tiszteletére készült „56-os emlékkő” lett a hivatalos önkormányzati megemlékezések helyszíne, de a Karácsony Benő parki kopjafánál továbbra is tartottak, tartanak koszorúzásokat az őszi nemzeti ünnep napján.

¹ Sorsod művészete: Gérecz Attila versei és utóélete. Szerk.: Kárpáti Kamil. Bp., 2001., 44.o.

AZ 1956. OKT. 23. ÉS NOV. 4. KÖZÖTT ELESETT
ÉS A MEGTORLÁS ÉVEI ALATT KIVÉGZETT XV. KERÜLETI
BÁJTÁRSAINK EMLÉKÉRE.

DR. BARTÓFFY GYÖRGY
BERBÁS JÓZSEFNÉ
BOCSI FERENC
BOLDIZSÁR FERENC
IFJ. CIKOVSKY PÁL
DÉCSER JÓZSEF
DOMBI SÁNDOR
ELEK LÁSZLÓ
FAZEKAS BÉLA
FEKETE JÓZSEF
GUJ JÓZSEF
HALÁSZ ISTVÁN
HALLA ISTVÁNNÉ
IFJ. JÓSVAI DÉNES
KISS LÁSZLÓ

KLEIN GYULA
IFJ. KLICS JÓZSEF
KONSTANZIN DIMITISZ
ANDRE
KRAJCS JÁNOS
KRISZTOV DEMETER
FERENC
MERK LÁSZLÓ
MIHÁLY JOACHIM
MIKLÓS MIHÁLY
MORVAI GYULA
NAGY FERENC
NAGY JÓZSEF
NYITRAI KÁROLY
OTTH KATALIN
PRUKNER GÉZA

RUDI GÉZA
SZABÓ GYULA
SZABÓ ISTVÁN
SZALAI JÓZSEF
SZÜCS SZABÓ BÉLA
TAKÁCS MÁRTON
TAKÓ JÁNOSNÉ
TÓTH DEZSÓ
TÓTH JÁNOS
ULRIK ISTVÁN
VALKOVSKY KÁROLY
VASTAG ALBERT
WEINMÜLLER ANTALNÉ
VÉPI SÁNDOR
ZSOLD PÁL

A HŐSÖK ÉS AZ ÁRTATLAN POLGÁRI ÁLDOZATOK EMLÉKÉRE

ÁLLÍTTATTA: XV. KER. M. P. F. SZ.

XV. KER. ÖNKORMÁNYZAT

Az előző bekezdésben az időrendi nehézséget említettük. Talán nem tudja mindenki, hogy a Kossuth utcai római katolikus kápolna falán is van emléktábla. Sőt, mindjárt kettő is. Az egyiket az Igazolt Magyar Szabadságharcosok Világszövetsége, a másikat a kerületi önkormányzat és Magyar Politikai Foglyok Szövetsége helyeztette

el. Sajnos írott forrást, emléket, nyomot nem találtam köznyilvános dokumentumokban arra vonatkozólag, hogy mikor kerültek a kápolna falára. Egy emlékező szerint 1989-ben vagy 1990-ben lehetett ez. Az biztos, hogy egy politikai napilap² tartalmazta azt a névsort, néhány hibával ugyan, amelyik a XV. kerületi 56-os hősi hallottakat sorolta fel. Elképzelhető a kölcsönöség, csak a kérdés nem tisztázott: előbb jelent-e meg az újság, s az szolgált alapjául a tábla szövegének, vagy fordítva. Meg kell jegyezni, hogy a Szabadságharcosok Világszövetsége emléktábláján csak azok nevei vannak, akik a harcok alatt estek el, igaz, közülük sem mindenki lett feltüntetve. A POFOSZ-önkormányzat táblája jóval több személy nevét sorolja fel, azokét, akik már a szabadságharc eltiprása után, néha akár jóval később is, a megtorlások alatt lettek áldozatai '56-nak. Annak ellenére, hogy az önkormányzat is részt vett a táblaállításban, nem igazán lett sem központi, sem kerületszerte ismert emlékhellyé. Talán „jellegéből”, az elhunytak neveinek megörökítéséből adódóan is inkább a november

4-i főhajtásokkor van nagyobb rendezvény ezen a helyen.

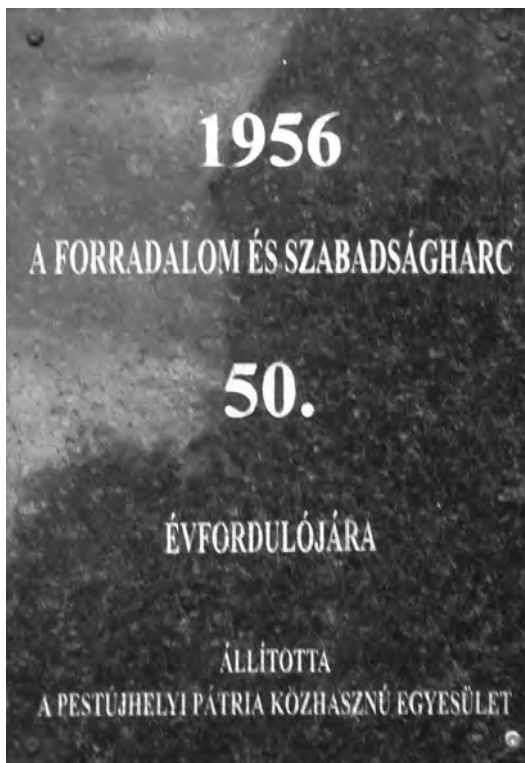
A forradalom és szabadságharc 50. évfordulójának „előestéjén” végre eljutott a kerületi vezetés oda, hogy egy kifejezetten 56-os emlékhelyet létesítsen. A kőből készült három méteres obeliszk alkotója Banay Gábor volt. A Széchenyi térre, a Nagyboldogasszony templom mellé jelölték ki a helyét, s ott is állították fel. Van, ahol az önkormányzatot nevezik meg állíttatónak³, van, ahol a POFOSZ is szerepel⁴. Mégis utóbbit kell helyesnek és elfogadottnak tekintenünk, mert már az előkészítés során is megemlézték e szervezetet, s az obeliszk hátsó oldalán is fel volt tüntetve a nevük – sőt, még az 56-os Szövetségé is. A 2004. október 23-án Kiss Péter országgyűlési képviselő és Varga János, a POFOSZ országos alelnöke által felavatott emlékoszlop mellett a Karácsony Benő téri kopjafánál, mint fentebb is említettük, továbbra is tartottak ünnepi alkalmakat⁵, de a kötömb lett a „központi” megemlékezések helyszíne.

2 Népszabadság, 1989. június 10., 18-19.o.

3 http://budapestgaleria.hu/_kozteri-muvek-budapesten/15-kerulet/

4 Városházi Napló 2004. április 21. és Városházi Napló 2004. szeptember 1.

5 Városházi Napló, 2004. október 13. és 2004. november 10.

1956 ötvenedik évfordulója természetesen kihatott az emlékhelyek sorsára is. Újak létesültek, s a szimbolikus alkalom továbbgondolásra is készítette a helyieket a korábban megalkotott művekkel kapcsolatban is. Pestújhelyen felavatták az első 56-os emléktáblát. A forradalom estéjén, október 23-án ünnepélyesen leleplezték az Észak-Pesti Kórház Órjárt utca felőli kapujánál a Pestújhelyi Pátria Közhasznú Egyesület által készített márványlapot. Az ünnepi szónok Pomogáts Béla irodalomtörténész, egykori pestújhelyi lakos volt, az aktuson részt vett Dr. Mészáros Balázs, az egyesület elnöke, Báder György egyesületi tag, helyi képviselő, Király Csaba kerületi politikus⁶. Ez évben került a Rákospalotai Köztemető ravatalozójának falára az

1956-os forradalom és szabadságharc helyben nyugvó áldozatainak emlékére két lapból álló nagyméretű márványtábla⁷.

Ez az év hozott egy érdekes újdonságot is, amely részben az országos, részben a helyi politikai élet és fejlemények kivételése volt: a „semmitmondó”, „kifejezéstelen” jelzőket kapó obeliszk, s más emlékhelyek és –táblák helyett a kerületi ellenzéki politikai erők egy szerencsés, különös, különleges, de az 56-os és az aktuális eseményeket is igen erős szimbolikával visszaadó helyszínt találtak, épp a kifogásolt köoszloppal szemben. Itt egy villanyoszlopba, rozsdás „börtönbe” nőtt bele egy fa. Ez a hely, a „fogságba ejtett demokrácia”⁸, a „kalodába zárt nemzet” kifejezéseként és jelképeként ettől kezdve emlékhellyé lett, s azóta is „szerepet” kap az ünnepi alkalmakkor.⁹

A következő 56-os emlékhelyet 2010-ben avatta Dr. Horváth János, az Országgyűlés korelnöke. Nagy József Attila volt tornász, válogatott kajakozó, 56-os hősi halott emlékére helyezte el a Szabó Miklós lelkipásztor szellemi hagyatékát őrző alapítvány a Polgári Magyarországért Alapítvány támogatásával és segítségével a Kinizsi utcai református parókia falán.¹⁰ Azóta minden évben megemlékezést tartanak e helyen is.¹¹

Kerületünk legújabb 56-os emlékműve egy korábbi helyén, részben a korábbi anyagából készült. A „Lobogás” nevű alkotást 2012. október 23-án avatta fel László Tamás polgár-

6 Városházi Napló, 2006. november 22.

7 Sajnos ez is hibás, legalább egy név hiányzik róla. – a szerk.

8 Kalendárium XV. Újpalota-Rákospalota-Pestújhely 2011., 51. o.

9 Uo. 209. o.

10 Jó Sáfár. A Rákospalota-Újvárosi Egyházközség hírlevele. 2010. 3. különszám. Kiadja a Szabó Miklós Alapítvány.

11 Nagy Józsefnek a Rákospalotai Köztemetőben található sírját volt kajakklubjának, az MTK-nak a segítségével a Szabó Miklós Alapítvány felújította. Avatóbeszédet dr. Deuts Tamás MTK-elnök mondott. Szervezett koszorúzásokat, megemlékezéseket ott nem tartanak, ezért nem szoltunk róla bővebben.

mester, országgyűlési képviselő és L. Simon László államtitkár.¹² A 2004-ben itt elhelyezett obeliszket elbontották, anyagát beépítették az új emlékműbe, amely a kőtalapzatot egy mozgalmas, jelképes „szobor” állványaként, kiemelésé-
ként használta tovább. „A 'szobor', a címerétől fosztott zászló, a hullámzó, testén átlótt felvonuló tömeg a forradalom és résztvevőinek egybeolvasztott nem mindennapi emléke.”¹³ Az eltelt három évben itt tartották az önkormányzat „központi” megemlékezését. Ismét megjegyzendő: a Karácsony Benő parkbeli kopjafa továbbra is „mellékhelyszíne” maradt az 56-os forradalom és szabadságharc tiszteletére rendezett ünnepségeknek.

Kerületünk, annak bármely városrésze – helyzeténél fogva vagy későbbi létrejötte miatt – ugyan nem volt tevékeny, vagy éppen fontos helyszíne az 59 évvel ezelőtti forradalomnak. De mind a kerület hivatalos vezetése, mind a civil társadalom igyekezett megemlékezni a heroikus küzdelemlről, a példaértékű nemzeti összefogással jellemezhető forradalom és szabadságharcról, mint a magyar történelem, nemzeti öntudat fontos eseménye, így emelve kerületi emlékhelyekkel is a magyar hősi panteonba megillető helyére '56-ot. Ugyanakkor az emléktáblák kihelyezése bizonyítja azt a helyes és fontos szándékot, hogy kerületünk választott tisztviselői és a civil társadalom is megkereste azon kapcsolódásokat, történéseket, személyeket, amelyek és akik által szűkebb pátriánk kevéske, de helytörténeti fontosságú kapcsolódása, 56-os érin-
tettsége és szellemisége bemutatható, a jelen és az utókor számára feltárandók és megőrzendők. ■

Bauer Sándor sírja

Kerületünkben, a Rákospalotai Köztemetőben található Bauer Sándor földi maradványait rejtő sír. Ugyan szorosán véve nem tartozik az 56-os emlékhelyek közé: sem „alanyi” jogon, hiszen a 17 éves Bauer Sándor nem az 1956-os szabadságharc hősi halottja volt, még csak nem is a vérbírák vezette megtorlások áldozata; sem pedig időrend, kortársi volta szerint, hiszen még csak nem is októberben, nem is ősszel, hanem január 20-án halt tűzhalált nemzetéért. 1969-ben. A prágai fiatal, Jan Palach példáját követve lobbantotta lángra benzines gyolcsba csavart testét, így tiltakozva a szovjet megszállás ellen. Bauer Sándor a pesti srácok, a forradalmárok és szabadságharcosok örököse és kései utóda: szellemisége, áldozatkészsége, tántoríthatatlansága, hazaszeretete és persze az önkény elleni tiltakozása és küzdelme emeli a 13 évvel korábbi küzdők, hősök mellé őt. Sírjánál 2005 óta tartanak ünnepélyes megemlékezéseket.

12 Minderről bővebben: Lobogás: a XV. kerületi új 1956-os emlékmű története. Fel. szerk. Nagy Borbála Réka. XV. Média Kommunikációs és Szolg. Közhasznú Nonprofit Kft., Bp., 2012.

13 https://www.kozterkep.hu/~21196/Lobogas_Budapest_2012.html